ЗЕМЕДЕЛСКИ ИНСТИТУТ
СТАРА ЗАГОРА
Вх.№516/08.07.2015 г

РЕЦЕНЗИЯ

върху представените от доц. д-р СТАЙКА СТАНЕВА ЛАЛЕВА материали за участие в конкурса, обявен в ДВ бр.21 от 20 март 2015 год., за академичната длъжност „ПРОФЕСОР" в професионално направление „Животновъдство" – 6.3. и научната специалност „Развъждане на селекостопанските животни, биология и биотехника на размножаването", ш.04.02.01.

РЕЦЕНЗЕНТ: проф.дсн ЦОНКА ПЕЕВА, пенсионер, гр.Шумен, определена за член на научното жури със заповед № 136 от 08.06. 2015 год. от Директора на ЗИ – Стара Загора.

На обявения конкурс, са представени документи и научни трудове от единствения кандидат - доц. д-р Стайка Лалева.

Биографична справка

Стайка Станева Лалева завършва ВИЗВМ – Ст.Загора, специалност "зооинженерство" през 1981 год. Академичното й развитие започва след успешно спечелен конкурс за научен сътрудник през 1985 год. в секция „Развъждане и технологии в овцевъдството" при НИГО-Ст.Загора.

През 1996 год. защитава дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор" на тема „Възпроизводителна способност на овце от различни продуктивни направления", а през 1998 год. получава научното звание „доцент".

1.Научно-изследователска дейност и оценка на приносите от нея.

Представените за участие в конкурса научни трудове, научно-приложни разработки, учебни програми и проекти са обобщение на цялостната научно-изследователска дейност на доц.д-р С.Лалева през периода от 1985 до сега, период, който тя е посветила на научните познания в областта на животновъдната наука и по-точно на овцевъдната.

За конкурса е представен списък от общо 111 научни труда, от които 2 са във връзка с ОНС „Доктор" и 21 за НЗ „доцент". За рецензиране в настоящия конкурс са представени 88 научни труда, публикувани в престижни наши и чужди научни издания, както и в сборници на Национални и Международни Конференции и на Симпозиуми, някои от които с IF. Ретроспекцията на научната продукция на доц. д-р С.Лалева сочи подчертано положителна тенденция за участие в Международни форуми, което показва, че въпросите върху които работи, представляват интерес не само у нас, но и за други страни, което е най-добрия атестат за нейната изследователска дейност.

Съгласно изискванията, произтичащи от Закона за развитие на академичния състав, представените научни трудове напълно отговарят на специалността, обявена в ДВ за конкурса.

Всички те, са с ясно изразена цел, задълбочен анализ и умело синтезирани, практически насочени изводи.

Може убедено да се каже, че научно-изследователската работа на доц.д-р Лалева през последното десетилетие е насочена към въпроси, произтичащи от ОСП на ЕС за устойчивото развитие на животновъдството, социалните и екологични ефекти, както и адаптиране на производството към изискванията на потребителите.

Приносите от цялото това многообразие от изводи, произтичащи от задълбочени и многопластови анализи, могат да се обобщят в няколко направления:

1.Генетични основи на селекционния процес, фенотипна и генетична изменчивост на селекционните признаци.

За повишаване на ефективността от селекцията в овцевъдството, от съществено значение е да се установят фенотипните и генотипни параметри на основните селекционни признаци. Анализът на тази информация може да разкрие специфичните особености и закономерности в популациите и да стане фактор за прецизиране на отбора и подбора, като постави селекцията на строго научни основи. Само на базата на задълбоченото изучаване на фенотипните и генотипни параметри на признаците ще може да се прогнозира и направлява селекционния процес.

Теоретичната хипотеза за бързото преструктуриране на съществуващите в страната чистопородни популации чрез кръстосване с породи от различно направление се потвърждава от проучванията на кандидатката при интродукцията на породи както от месодайно, така и от млечно направление.

В тази връзка сравнителните проучвания върху угоителните способности и качествените показатели на месото от кръстоски с различна кръвност и породност са *оригинални приноси с научно-приложен характер.*

Оригинален принос е доказаната ефективност от отглеждането на породата Мутон Шароле в България и възможността за използуване на Шаролеката овца в селекционните схеми за повишаване рентабилността на фермите.

Влиянието на генотипа и изменчивостта на селекционните признаци за повишаване на генетическия прогрес в популациите са *приноси с научно- приложен характер / статии: 22, 24, 28, 32, 34, 36, 41, 42 /.*

Принос с научно-приложен характер имат получените резултати от екипа учени, в който взема участие и доц. д-р Лалева при анализа на генетичния варианс с интродукцията на генна плазма от породите Австралийски меринос, Ил дьо Франс и Бурула при Североизточната тънкорунна порода овце, ефекта от влиянието на генетични, средови и биологични фактори върху живото тегло при овце от Тракийска тънкорунна порода и зависимостите между продуктивните признаци при овце от Североизточна българска тънкорунна порода-Добруджански тип.

2.Влияние на телесното състояние и храненето върху продуктивните и репродуктивни признаци */статии 39,47,50,53,55,61,70,87/.*

Принос с теоретична стойност и практическа насоченост е въвеждането на ОТС като субективен метод за оценка на животните за подпомагане на фермерите за по-доброто балансиране на дажбите през различните физиологични периоди.

Небалансираните и непълноценни дажби водят до намалена репродуктивната способност - забавена или неосъществена овулация, ранна ембрионална смъртност и трайна яловост (*принос с потвърдителен характер и практическа насоченост*).

ОТС в голяма степен е израз на здравния и физиологически статус на животните. *принос с научно-приложен характер.*

3. Икономически аспекти при оценка рентабилността на производството */ статии 15, 18, 26, 27,32, 36, 37,45, 49,51, 69,71, 82,83,86,,88/.*

В условията на пазарна икономика, проблемът за рентабилността на животновъдните фермите придобива все по-голяма актуалност. В литературата има много малко данни върху въпроса за връзката между генетичните промени, разходите за храна, размера на инвестициите, системите на отглеждане и печалбата при производството на 1-ца животинска продукция. Каквито и данни да има, те произтичат от относително малко на брой експерименти и е логично да се приеме, че при тяхните оценки процента на допуснатите грешки би бил висок.

В тази връзка, многобройните проучвания и задълбочените сравнителни анализи, умело интерпретирани от доц.д-р Лалева и колектив, са основа за приносите, които се правят за науката и практиката, за вземане на обосновани и разумни управленски решения, в зависимост от целите, които фермера преследва в своята работа – млечно или месно направление, отглеждане на стокови или племенни животни, ниво на желаната печалба, размер на ре-инвестициите и пр.

4.Репродукция и репродуктивна ефективност.

Икономическите и генетически загуби в животновъдството се дължат най-вече на *намалената плодовитост в стадата,* независимо за кои видове домашни животни се отнася.

В тази връзка проучванията на кандидатката върху установяване на F-/ген за висока плодовитост/ при кочове от породата Бурула е *принос с научно-приложно значение /статия 1/,* който успешно се използува за повишаване на плодовитостта в стадата.

Разработването на хормонални схеми за индуциране на еструс при нециклиращи овце от породата Ил дьо Франс */статия3/* и оптимизиране на PMSG при синхронизация на еструса при нециклиращи овце от различни породи */статии: 2,6,12,31,33,57/* са *приноси с научно-приложно значение.*

5. Коагулационна способност на мляко от различни видове животни - фенотипна изменчивост, влияние на средови и генетични фактори.

Коагулационната способност на различните видове млека е признак, който пряко повлиява рентабилността на млекопреработвателната индустрия и на който през последните десетилетия се отдава определено значение, като признак, включен в селекционните програми на редица страни с развито млечно животновъдство. В тази връзка, проучванията на кандидатката по въпросите на индивидуалната коагулационна способност на млякото от различните видове животни, фенотипната изменчивост и влиянието на различните фактори върху нея са с подчертано значение при по-нататъшната селекция и усъвършенстване на селекционните признаци.

Оригинални приноси с приложен характер са установения качествен състав и коагулационна способност на млякото при различни породи и видове животни /говеда, овце, биволи, кози/ и наличието на D- алела при различни породи овце /статии: 56,58,59,60,62,72,75,76,77/.

II. Цитирания.

Представени са 45 бр. цитирания с доказателствен и 36 бр. без доказателствен характер, от научни трудове, публикувани в реномирани списания и сборници от научни конференции, което е още един атестат за авторитета на кандидатката като учен и за нивото на научната й продукция.

III. Допълнителни критерии.

Успоредно с научно-изследователска дейност, доц.д-р Лалева взема участие в научни

и експертни колективи при разработването на общо 39 проекта, на 11 от които е ръководител и на 28 съизпълнител, финансирани от различни национални и европейски институции - ССА, МОНТ фонд НИ, ДФЗ, програмите САПАРД и ФАР и др.

Ръководи и участва в изпълнението на извън планови научни проекти по различни програми по мярка 111 от ПРСР, програма на МТСП , по ОП РЧР, програма Леонардо да Винчи и др.

Ръководител е на на 3-ма докторанти, 1 от които е защитил дисертационен труд и 2-ма в период на обучение.

Притежател е на Патентно свидетелство за регистриране биологично активен продукт за животновъдството.

IV. Административни длъжности и членство в научни организации.

Административният опит на доц. д-р Лалева започва от 2000 год., като зам.директор на ИЖН-Костинброд, а от 2004 год. и понастоящем е директор на ЗИ-Ст.Загора. Като ръководител на научна организация с голяма експериментална база и поставена пред многото неизвестни, предизвикани от реформите във всички сфери на икономиката, включително и в аграрната наука, на нея се налага много бързи и без много грешки да проведе тежките реформи, касаещи отнемането на земята, драстичното съкращаване на бюджета и поддържането на старата материална база.

Независимо от това, доц.Лалева с голяма амбиция, понякога рисковано, дори бих казала хазартно, успя за кратък период от време да стабилизира института, вземайки дори нестандартни решения. Сега ЗИ – Ст.Загора е водещ, авторитетен у нас и в чужбина институт, участващ в мого двустранни и и многостранни научни проекти. Институт, чийто научен колектив е търсещ новото, работещ в услуга на аграрния сектор за устойчиво развитие.

Ако трябва да се определят най-характерните качества на доц. д-р Лалева като администратор – това са амбиция, риск и знания.

Член на редколегиите на списанията „Животновъдни науки"и „Овцевъдни вести" и два мандата на комисията по „животновъдство и ветеринарна медицина" към ВАК.

За големите заслуги към аграрната наука и разпространение на научните знания, доц. д-р С.Лалева е удостоена лично и като директор на научното звено с:

Почетен знак за принос в развитие на аграрната наука –ССА.2009.

За принос в селекцията – ИАСРЖ, 2012.

Институт на годината - ССА, 2009.

веднъж потвърждава авторитета ѝ като учен и най-вече като успешен ръководител на един от водещите институти в страната от системата на Селскостопанска академия.

Обобщавайки приносите от цялостната научна кариера на доц.д-р Лалева, определено може да се каже, тя е учен с **определен принос** за реализация на научните изследвания в условията на свободната инициативи за даване на своевременен отговор на възникналите въпроси.

Учен, чийто **научно-приложни приноси** ще послужат за разработване на нови проекти за производителите от месната и млечна индустрии, както и за създаване на нови производствени направления в планинските и равнинните райони на страната.

Учен, чийто **приноси са особено актуални** във връзка с отражението на пазарната конюнктура върху икономическия профил на животновъдното производство и каква да бъде политиката на аграрната наука към социалните поръчки на земеделските производители и специфичните географски райони.

Всички посочени приноси на кандидатката представляват нова, както и потвърждаваща информация с научен и приложен характер, свързани с въпросите на развъждането, технологията за отглеждане, повишаване на репродуктивната ефективност и технологични качества на млякото не само при овцете, но и при другите видове животни.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представените научни трудове за обявения конкурс характеризират доц.д-р Стайка Лалева като учен, със значими научни и научно-приложни приноси в животновъдната наука. Учен, известен с новаторския си дух, задълбочени анализи и аргументирани дискусии. Учен, отстояващ своите виждания и познания в областта на животновъдната наука.

С голяма убеденост препоръчвам на уважаемите членове на научното жури по „Развъждане на селскостопанските животни, биология и биотехника на размножаването" да присъдят научното звание "ПРОФЕСОР" на доц. д-р Стайка Станева Лалева.

08.07.2015 ПОДПИС:.....

Шумен /проф.дсн Ц.ПЕЕВА/